

*Jensen's* for kun faa Aar siden udgivne, noget større og betydelig righoldigere »Tallenes Tale« (i Serien Kultur og Videnskab). Denne Fremstilling har iøvrigt — formodentlig ligeledes af sammenfaldende Hensyn til Publikum og Forlægger — ogsaa anstrengt sig for at gøre »Pillen« behagelig at tage, og Sammenligningen viser derfor tillige, at Anretningen kan gøres ikke blot med Humor, men ogsaa med Stil, medens nærværende Bog som fremhævet serverer — næsten bogstaveligt — »Sag« og »Sukker« hver for sig.

*Hans Cl. Nybølle.*

*Chr. Petersen: EMILE DURKHEIM. En historisk-kritisk Studie. Munksgaard, København 1944. 277 Sider.*

Man finder paa Side 131 i ovennævnte Bog følgende: »Durkheim var et begejstret forkyndertemperament, der kunde give sine tilhørere indtryk af at staa over for en profet for en ny religion. .... Han føler stærkt betydningen af det budskab, han har at bringe. .... Hans opfattelse er for en stor del traditions- og følelsesbestemt, og han har ingen udpræget trang til atter og atter at tage sine forudsætninger og tanker op til fornyet kritisk prøvelse. I stedet for nøjes han med tvivlsomme argumenter og søger over for angreb ikke sjældent at redde sig ved en sofisme. Hans tænkning er for en stor del 'emotional tænkning', der i praksis ikke saa sjældent følger den regel, at det er sandt, som opbygger. — Durkheim gør, naar han saa at sige tvinges dertil, dog i almindelighed alle saglige indrømmelser; men naar han derefter atter genoptager forkyndelsen af sit evangelium, er det med ensidig fremhæven af det, der særlig interesserer ham, eller med anvendelse af billeder, der mere tilfredsstiller hans følelser, end de er egnede til at give det helt rigtige udtryk for de tanker, han virkelig for alvor er villig til at forsvare.«

Denne Kritik maa nødvendigvis bibringe Læserne yderst ringe Meninger om Durkheim som Videnskabsmand. Og det maa virke stærkt desorienterende, naar man ser Chr. Petersen selv andetsteds udtale sig med stor Anerkendelse om Durkheims Metode, idet han f. Ex. siger: »Det maa indrømmes, at Durkheim er mødt med krav om en stærværdighed i metoden, der indtil da var ukendt; og det maa indrømmes, at han herved har indlagt sig virkelig fortjeneste.« (S. 173). »Det blivende i Durkheims metodelære er den alvor, hvormed han har gjort kravet om metodisk forskning gældende og selv søgt at følge det.« (S. 178).

Det turde være de sidst anførte Citater, som kommer Sandheden nærmest. Durkheim protesterede Gang paa Gang mod den Letfærdighed, hvormed andre Sociologer udgav ubeviste spekulative Antagelser for at være videnskabelige Resultater. Han krævede omhyggelig Konstatering af de enkelte Kendsgerninger og paa Grundlag deraf Formulering af kausale Teorier i Henhold til den induktive Logiks almindelige Regler. At Durkheim ved denne Metodes Hjælp søgte at bevise Sætninger, om hvis Rigtighed han paa Forhaand af ikke-videnskabelige Grunde følte sig overbevist, er ikke i sig selv nogen gyldig Indvending mod hans Fremgangsmaade. Det er ligegyldigt, hvor en Videnskabsmand har sine Hypoteser fra; hvad det ved Bedømmelsen kommer an paa, er udelukkende, om han kan siges paa tilfredsstillende Maade at have verificeret dem. At der i *denne* Henseende fore-

*Jensen's* for kun faa Aar siden udgivne, noget større og betydelig righoldigere »Tallenes Tale« (i Serien Kultur og Videnskab). Denne Fremstilling har iøvrigt — formodentlig ligeledes af sammenfaldende Hensyn til Publikum og Forlægger — ogsaa anstrengt sig for at gøre »Pillen« behagelig at tage, og Sammenligningen viser derfor tillige, at Anretningen kan gøres ikke blot med Humor, men ogsaa med Stil, medens nærværende Bog som fremhævet serverer — næsten bogstaveligt — »Sag« og »Sukker« hver for sig.

*Hans Cl. Nybølle.*

*Chr. Petersen: EMILE DURKHEIM. En historisk-kritisk Studie. Munksgaard, København 1944. 277 Sider.*

Man finder paa Side 131 i ovennævnte Bog følgende: »Durkheim var et begejstret forkyndertemperament, der kunde give sine tilhørere indtryk af at staa over for en profet for en ny religion. .... Han føler stærkt betydningen af det budskab, han har at bringe. .... Hans opfattelse er for en stor del traditions- og følelsesbestemt, og han har ingen udpræget trang til atter og atter at tage sine forudsætninger og tanker op til fornyet kritisk prøvelse. I stedet for nøjes han med tvivlsomme argumenter og søger over for angreb ikke sjældent at redde sig ved en sofisme. Hans tænkning er for en stor del 'emotional tænkning', der i praksis ikke saa sjældent følger den regel, at det er sandt, som opbygger. — Durkheim gør, naar han saa at sige tvinges dertil, dog i almindelighed alle saglige indrømmelser; men naar han derefter atter genoptager forkyndelsen af sit evangelium, er det med ensidig fremhæven af det, der særlig interesserer ham, eller med anvendelse af billeder, der mere tilfredsstiller hans følelser, end de er egnede til at give det helt rigtige udtryk for de tanker, han virkelig for alvor er villig til at forsvare.«

Denne Kritik maa nødvendigvis bibringe Læserne yderst ringe Meninger om Durkheim som Videnskabsmand. Og det maa virke stærkt desorienterende, naar man ser Chr. Petersen selv andetsteds udtale sig med stor Anerkendelse om Durkheims Metode, idet han f. Ex. siger: »Det maa indrømmes, at Durkheim er mødt med krav om en stærvhed i metoden, der indtil da var ukendt; og det maa indrømmes, at han herved har indlagt sig virkelig fortjeneste.« (S. 173). »Det blivende i Durkheims metodelære er den alvor, hvormed han har gjort kravet om metodisk forskning gældende og selv søgt at følge det.« (S. 178).

Det turde være de sidst anførte Citater, som kommer Sandheden nærmest. Durkheim protesterede Gang paa Gang mod den Letfærdighed, hvormed andre Sociologer udgav ubeviste spekulative Antagelser for at være videnskabelige Resultater. Han krævede omhyggelig Konstatering af de enkelte Kendsgerninger og paa Grundlag deraf Formulering af kausale Teorier i Henhold til den induktive Logiks almindelige Regler. At Durkheim ved denne Metodes Hjælp søgte at bevise Sætninger, om hvis Rigtighed han paa Forhaand af ikke-videnskabelige Grunde følte sig overbevist, er ikke i sig selv nogen gyldig Indvending mod hans Fremgangsmaade. Det er ligegyldigt, hvor en Videnskabsmand har sine Hypoteser fra; hvad det ved Bedømmelsen kommer an paa, er udelukkende, om han kan siges paa tilfredsstillende Maade at have verificeret dem. At der i *denne* Henseende fore-

ligger store Mangler og Svagheder hos Durkheim, maa man give Chr. Petersen Ret i, selv om det maa tilføjes, at han ofte i sin Polemik skyder over Maalet, og at Kritiken paa adskillige Punkter er helt uberettiget. Angaaende de Fejl, Durkheim virkelig har begaaet, kan man i det store og hele sige, at de er af en arbejdsbesparende Karakter. Dette gælder om hans monokausale Teorier, om hans Tro paa, at man kan basere en generel Teori paa Studiet af et enkelt Tilfælde, og om hans Brug af den Eliminationsmetode, som bestaar i ved Gendrivelse af den ene af to foreliggende Muligheder at ville bevise den andens Rigtighed. Men maaske tør man betragte det som et Held for Videnskaben, at Durkheim begik disse Fejl, fordi han ellers næppe i sin Levetid kunde have naaet at skrive en eneste sociologisk Bog, der tilfredsstillede de metodiske Krav, som det *isvrigt* er hans Fortjeneste at have fastholdt. Han var faktisk saaledes stillet, at han kun havde Valget mellem at opgive Tanken om Grundlæggelse af en sociologisk Videnskab paa empirisk-induktivt Grundlag eller at overbevise sig selv, at han kunde naa dette Maal ved Hjælp af en mindre formidabel Arbejdsydelse, end den strenge Logik tillader. Et sociologisk Forskningsinstitut stod ikke til hans Raadighed. Og man kan da tænke sig, at hans logiske Sans i denne Situation paa de ovennævnte Punkter er blevet sløret af Ønsketænkning. I hvert Fald er dette en psykologisk Forklaring af Durkheims metodiske Fejl, der paa Forhaand maa synes lige saa plausibel som den af Chr. Petersen foreslaaede.

En væsentlig Mangel ved Chr. Petersens Bog er det, at han næsten helt ignorerer det Arbejde, der er udført af den franske sociologiske Skole i de snart 30 Aar, der er gaaet, siden dens Stifter døde. Mange af de Fejl og Ensidigheder, der kan konstateres hos Durkheim, har hans Elever udtrykkelig eller (oftere) stiltiende taget Afstand fra, og en stor Del af Chr. Petersens Polemik maa derfor karakteriseres som Forsøg paa at slaa en død Mand ihjel. Det maa haabes, at Chr. Petersen vil supplere det foreliggende Arbejde med en Undersøgelse af, hvordan Sociologien i Frankrig har udviklet sig efter Durkheim.

Chr. Petersen lader sin Kritik af Durkheim munde ud i den Konklusion, at en Sociologi paa et videnskabeligt Grundlag som det af Durkheim fordrede overhovedet ikke er mulig, og at man derfor maa nøjes med en »Samfundsfilosofi«, d. v. s. en Samling løse Formodninger af den Art, som Durkheim saa ivrigt polemiserede imod i sin Samtid. Endskønt Chr. Petersen paa dette Punkt vil faa Medhold ogsaa hos mange Sociologer i Nutiden, ønsker Anmelderen for sit Vedkommende saa stærkt som muligt at fremhæve, at han anser en saadan videnskabelig Defaitisme for upaakrævet og skadelig, og at han netop (ligesom undertiden ogsaa Chr. Petersen) ser Durkheims store og varige Fortjeneste i, at han har paabegyndt Kampen mod alle Former for løsagtig »Samfundsfilosofi« og uden Barmhjertighed fordømt dem som Dilettanteri.

Den, der udelukkende kender Durkheim fra Chr. Petersens Bog, vil have faaet en meget fejlagtig Opfattelse af den franske Sociolog og af hans Arbejdes videnskabelige Værdi. Men kender man Durkheims egne Værker og noget af den tidligere Litteratur om ham, vil man kunne høste en Mængde værdifuld Belæring ogsaa af Chr. Petersens hvasse og overdrevne Polemik imod ham.

*Svend Ranulf.*